

Важним етапом при проведенні аналізу ефективності оплати праці є проведення аналізу ефективності стимулювання персоналу на досліджуваній підприємстві. Тут слід оцінити співвідношення між обсягом витрат на оплату праці та наслідками трудових зусиль персоналу. Для оцінки ефективності стимулювання персоналу слід визначати і порівнювати в динаміці значення таких аналітичних показників як коефіцієнти співвідношень між темпами зростання продуктивності праці та рівня середньої зарплати; темпами зростання фонду оплати праці та доходів підприємства; темпами зростання фонду оплати праці та прибутку підприємства; темпами зростання фонду оплати праці та ринкової вартості підприємства.

На останньому етапі проводиться аналіз фінансових можливостей підприємства щодо формування фонду оплати праці [6, с. 101-103].

Висновки. Аналіз оплати праці працівників в Україні є складною системою, що включає багато елементів, пов'язаних між собою та підданих впливу великої кількості внутрішніх і зовнішніх факторів. Приступаючи до аналізу використання фонду зарплати, в першу чергу необхідно розрахувати абсолютне і відносне відхилення фактичної її величини від планової. Аналіз ефективності оплати праці проводиться по етапах. Ефективність організації та проведення аналізу оплати праці залежить від використання інформаційних технологій, а також аналіз зарплати виявляє резерви для створення необхідних ресурсів зростання та вдосконалення оплати праці, впровадження прогресивних форм оплати праці співробітників.

Істочники і література:

1. Системи мотивації персоналу в Західній Європі та США / Н. В. Дряхлов, Е. А. Купріянов // Проблеми теорії та практики управління. – 2009. – № 5. – С. 152-154.
2. Качан Є. П. Економіка праці та соціально-трудові відносини / Є. П. Качан. – Тернопіль : ТДЕУ, 2006. – 373 с.
3. Завдання аналізу витрат на оплату праці / Т. В. Вісв'яник // Наукові записки. – 2006. – № 6. – С. 15-18.
4. Домбровський В. А. Організація і методика обліку та аналізу праці та її оплати на базі сучасних інформаційних технологій : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік» / В. А. Домбровський. – К., 2007. – 25 с.
5. Макаровська Т. П. Економіка підприємства / Т. П. Макаровська, Н. М. Бондар. – К. : МАУП, 2003. – 304 с.
6. Бараник З. П. Статистика праці / З. П. Бараник. – К. : КНЕУ, 2008. – 246 с.

Чорна О.О., Олійник А.О., Терещенко М.В.

УДК 339.138..629.78

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ В СИСТЕМІ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

І. Вступ. В сучасних умовах міжнародний ринок послуг посідає провідне місце в процесах розвитку і трансформації світового ринку. Ця галузь постійно і динамічно розвивається, створює робочі місця і приносить значні прибутки країнам світу. Сфера послуг характеризується наявністю передумов її подальшого розширення і вдосконалення.

По мірі розвитку науково-технічного прогресу, інтернаціоналізації господарських зв'язків, посилення міжнародних інтеграційних процесів і т.д. швидко розвивається сфера високотехнологічних послуг. Використання і розвиток сучасних технологій і систем технічних засобів є неможливим без глибокої інтеграції матеріальних елементів виробництва і різного роду високотехнологічних послуг, що є законодавчою сучасною тенденцією.

ІІ. Постановка завдання. Оцінити ефективність міжнародної передачі технологій, враховуючи не тільки вартісне вираження, а й фінансову складову – рейтинги країни, підвищення рівня добробуту населення тощо. З'ясувати доцільність некомерційних форм руху технологій, тому що саме вони складають основу розвитку міжнародного технологічного обміну, посилення інтелектуального потенціалу й пріоритетності людського капіталу як продуцента інновацій, що є особливо важливим для розвитку високотехнологічного сегменту ринку послуг.

ІІІ. Результати. Статистично зазначену сферу прикладання капіталу складно виділити зі звичайних галузевих рамок (з цією метою використовують термін «послугоемність»). За оцінками зарубіжних фахівців, зростання сфери високотехнологічних послуг – це зростаюча тенденція: у сукупному суспільному продукті частка високотехнологічних послуг практично зрівнялась з часткою промислової продукції.

Витрати на розвиток зазначеної сфери зросли у всьому світі, лідером виступає США: щорічний обсяг витрат в цій сфері переважає обсяги витрат на видобуток нафти і газу (197 млрд. дол. США), на продукцію металургії (155 млрд. дол.), на нафтопереробку (143 млрд. дол.). [1, с.212-213]

При всій функціональній різноманітності високотехнологічні послуги об'єднують спільні риси: багатоваріантність форм організації; широкі масштаби застосування малого та середнього капіталу (15% в США) та ін.

Розглянемо деякі види послуг, що належать до високотехнологічного сектору.

Ринок технологій. Особливості цього ринку полягають в тому, що технології стають товаром тоді, коли створено реальну основу для комерціалізації самої ідеї. Основними формами комерційного продажу

технологій стали ліцензії, ноу-хау, інжиніринг, консалтинг, які, в свою чергу, утворюють спеціалізовані світові ринки. Ринок технологій є дуже перспективним, враховуючи роль і значення сучасної технології в процесі виробництва конкурентоспроможної продукції.

Світовий ринок технологій зумовлює необхідність міжнародного науково-технічного обміну та міжнародних науково-технічних відносин, під якими розуміють відносини з приводу обміну результатами науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, спільно проведених країнами, підприємствами чи організаціями з подальшим спільним чи окремим використанням їх результатів. [2, с.208]

Планетарний процес інтернаціоналізації створення, освоєння, виробничого й комерційного використання, трансферу і дифузії технологій дістав назву техноглобалізму. Динамічний розвиток з змістовне поглиблення процесу техноглобалізму опосередковує перехід об'єктивних загальних передумов у суб'єктивні конкретні ознаки нової конфігурації *Світового ринку технологій (СРТ)*, який може бути охарактеризований як сукупність міжнародних ринкових відносин його суб'єктів з приводу прибуткового використання прав власності на його об'єкти – технології продуктів, процесів та управління. [2, с.209]

Світовий ринок технологій можна поділити на чотири сегменти: [3, с.146]

- ринок патентів та ліцензій;
- ринок наукомісткої та високотехнологічної продукції;
- ринок високотехнологічного капіталу;
- ринок науково-технічних фахівців.

Основне місце в комерційному трансфері технологій належить купівлі-продажу уречевлених технологій, опосередкованій торговельними угодами і контрактами.

Найбільше ж притаманними та специфічними для СРТ є комерційний трансфер неуречевлених технологій – послуг, - який створює основу міжнародних науково-технічних відносин.

Головними формами трансферу технологій є такі:

- патентна угода;
- патент;
- ліцензійна угода;
- ліцензія;
- інжиніринг.

Особливе місце серед форм трансферу технологій займає *інжиніринг*.

Міжнародний інжиніринг – це діяльність із надання комплексу послуг виробничого, комерційного і науково-технічного характеру, які здійснюються як спеціалізованими фірмами, так і промисловими та іншими компаніями. [4, с.275] У міжнародній практиці до інжинірингу належать різноманітні види інтелектуальної діяльності, спрямовані на отримання найкращих (оптимальних) результатів від капіталовкладень або інших витрат, пов'язаних з реалізацією проектів різного призначення, за рахунок найраціональнішого добору та ефективного використання наявних ресурсів, а також методів організації та управління, на основі новітніх науково-технічних досягнень та з урахування конкретних умов і чинників, що впливають на здійснення проектів.

Сукупність міжнародних інжинірингових послуг можна поділити на дві групи (рис.1.).

Рис.1. Класифікація міжнародних інжинірингових послуг

До особливостей міжнародних інжинірингових послуг належать такі:

- врахування переліку зазначених послуг в контракті купівлі-продажу обладнання;
- укладання спеціальної угоди про експортні поставки і монтаж обладнання;
- укладання угоди про надання технічних послуг як додатку до контракту купівлі-продажу обладнання.

Основними експортерами інжинірингових послуг є США, Велика Британія, Японія, Франція, Німеччина. Найбільшим регіоном імпорту інжинірингових послуг є Азіатсько-Тихоокеанський. [3, с.153]

Іншими формами комерційного трансферу технологій є такі:

- передача ноу-хау;
- лізинг;
- договори з приводу копірайту;

- франчайзинг;
- надання наукоємних, високотехнологічних послуг тощо.

На практиці зазначені форми трансферу технологій доповнюють одна одну, особливо в масштабних проектах, у міждержавних промислово-інвестиційне співробітництво, науково-технічну та виробничу кооперацію тощо.

Економічну доцільність трансферу технологій оцінюють за потоками, що складають напрямки міжнародної передачі технологій – експорту та імпорту.

Економічна доцільність експорту технологій розглядається з таких позицій:

- можливості доступу до інших технологічних знань;
- форми змагання за товарні ринки;
- способу обійти ускладнення при експорті відповідного товару;
- джерела одержання доходів;
- методу встановлення контролю над закордонною фірмою за допомогою умов ліцензійної угоди.

Економічна доцільність імпорту технологій полягає у:

- забезпеченні використання національного капіталу та зайнятості робочої сили;
- можливості доступу до нововведень світового технічного рівня;
- забезпеченні засобу економії витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи;
- реалізації методу зменшення валютних витрат на товарний імпорт;
- створенні умов зростання експорту продукції, що випускається за іноземними технологіями.

Конкретними показниками, за якими надається економічна оцінка міжнародній передачі технологій (за розробками ОЕСР), є такі:

- відношення обсягу експорту технологій до обсягів імпорту технологій;
- обсяги міжнародної торгівлі технологіями за країнами (групами країн);
- обсяги міжнародної торгівлі за формами передачі технологій;
- динаміка (темпи зростання) міжнародної передачі технологій.

Узагальненим показником є показник технологічної місткості торгівлі, який відображає частку витрат на НДДКР в обсязі виробництва і міжнародної торгівлі товарами окремих галузей. Найбільш характерним цей показник є для високотехнологічних (аерокосмічне обладнання, офісна техніка та комп'ютери, електроніка та її компоненти, літаки, прилади, електрообладнання) і середньотехнологічних товарів (автомобілі, хімікати, промислові товари, неелектричне обладнання, гума, пластмаси, чорні метали).

До некомерційних форм трансферу технологій належить міжнародне технологічне сприяння (допомога), яке надається у формах:

- технологічних грантів (безоплатної передачі технологій та устаткування у вигляді консалтингу та підготовки національних кадрів);
- співфінансування (реалізації спільних проектів з покриттям певної частини витрат за рахунок країни-реципієнта).

Дане технологічне сприяння може здійснюватись на двосторонній, багатосторонній (міжурядовій) та міжнародній (за участі міжнародних організацій) основі.

За результатами дослідження «Глобальна технологічна революція – 2020», в найближчі 15 років темпи науково-технічного прогресу зберуться. Кожна країна знайде свій власний метод одержання вигоди із зазначеного процесу, при цьому багатьом державам світу слід докладати значних зусиль для цього. [5, с.212]

Індикатори оцінювання розвитку технологій представлено в табл. 1.

Таблиця 1. Класи індикаторів, що використовуються як параметри оцінювання розвитку технологій.

Клас індикатора	Група індикаторів
	<i>Економічні індикатори</i>
Загальноринкові	-обсяги збуту певних товарів, частка ринку -використання певних послуг -кількість вбудових пристроїв -зміна життєвого циклу товару
Народногосподарські	-зміна оподаткування при використанні певних технологічних товарів і послуг -валовий національний продукт -динаміка цін для товарних груп -дослідницькі розробки в даній сфері в Україні, ЄС, інших країнах
Внутрішньофірмові	-динаміка обсягу обороту підприємства -витрати на НДДКР -патенти та ліцензії, дослідні зразки -основні напрямки розвитку інноваційного самоусвідомлення підприємства
	<i>Науково-технічні індикатори</i>
Науково-дослідні	-кількість публікацій -участь у конгресах, семінарах тощо -утворення нових товариств -неофіційні джерела
Техніко-економічні	-проекти, підтримані громадськістю -статті у спеціалізованих журналах -повідомленні про проекти, неофіційна інформація -багатоваріантність продукту -результати тестування й критика товарів

Кваліфікаційні	-заходи з підвищення кваліфікації у зв'язку з освоєнням нових технологій -зміна потреби у кваліфікованих кадрах -звільнення і прийом на роботу нових працівників у зв'язку із запровадженням певних технологій
Сприйняття інновацій	-зміна ставлення персоналу для нової спеціалізованої техніки -кількість скарг, процес оформлення допуску -поведінка працівників, пов'язаних інвестиціями
<i>Технічна ефективність</i>	
Виробничі	-хронологічний перебіг виробничого процесу -ефективність, вихідні показники підрозділів -характеристики ефективності стосовно ваги, ціни, витрат тощо
Якісні	-масштаб заходів забезпечення якості -надійність, кількість відмов
Функціональні	-функціональність виробів -багатофункціональність -універсальність і т.і.

IV. Висновки. Сучасні процеси розвитку світової економіки, які сприяють активізації міжнародної торгівлі, вимагають всебічного розвитку основних елементів ринку високотехнологічних послуг. До високотехнологічних послуг можна віднести такі послуги, які пов'язані з виробленням наукоємної продукції, мають економіко-організаційну та документаційну підтримку, а отже – здатних до передачі та відтворення того, що є об'єктом передачі і подальшого відтворення як послуги-товару із забезпеченням усіх параметрів якості використання високотехнологічної продукції і створення високотехнологічного продукту.

Джерела та література:

1. Лянной И. Стозевно и слитно / И. Лянной, М. Каменев // Бизнес. – 2010. – № 18-19 (901-902). – 10 мая. – С. 20-22.
2. Бакалинская А. Cashmareво / А. Бакалинская // Бизнес. – 2009. – № 5 (836). – 2 февраля. – С. 60-62.
3. Герасимчук В. Г. Міжнародна економіка / В. Г. Герасимчук, С. В. Войтко. – К. : Знання, 2009. – 302 с.
4. Румянцев А. П. Міжнародна торгівля / А. П. Румянцев, А. І. Башинська, І. М. Корнілова, Ю. В. Коваленко. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 376 с.
5. Бочан І. О. Глобальна економіка / І. О. Бочан, І. Р. Михасюк. – К. : Знання, 2007. – 403 с.

Ярема Я.Р.

УДК 65.014

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ВОЗМОЖНОСТЕЙ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЙ

Постановка проблемы. Осуществляя внешнеэкономическую деятельность предприятия могут, развив свой потенциал, обеспечить масштаб международных экономических сделок. Таким образом, из предприятия, осуществляющего разовые внешнеэкономические операции перейти в статус транснациональной компании (ТНК). Используя возможности сотрудничества и результатов внешнеэкономической деятельности ТНК, предприятия могут использовать достаточно широкие возможности для укрепления своего потенциала развития. Одним из основных конкурентных преимуществ зарубежных филиалов ТНК перед национальными фирмами является использование результатов НИОКР, проводимых исследовательскими центрами головной компании. Около 70% платежей за пользование патентами и лицензиями в мире осуществляется в рамках ТНК между головными компаниями и их зарубежными филиалами. При этом в последние годы ТНК все чаще переносят свои исследовательские центры в принимающие страны с целью сокращения издержек проведения НИОКР. Каждое предприятие, входящее в ТНК, функционирует в рамках согласованной политики и единой общей стратегии, формирует свой собственный потенциал, благодаря использованию внешнеэкономического потенциала ТНК. В различных ТНК имеются один или более центров, принимающих решения. Активы ТНК связаны общей собственностью, в рамках каждой ТНК согласовано распределение результатов НИОКР, ресурсов и ответственности между родственными предприятиями.

Интегрированное международное производство представляет собой выпуск продукции за рубежом под контролем головной компании, объединяющей через государственные границы в одну систему капитал, технологические процессы, миграцию квалифицированного персонала и сбытовую сеть. Инструмент управления интегрированным международным производством – глобальный менеджмент, обеспечивающий выпуск продукции с более низкими, чем у национальных компаний, издержками производства, более высокого качества и разнообразного ассортимента. В этом проявляются конкурентные преимущества предприятий ТНК при расширении рынков сбыта, проявляются возможности использования внешнеэкономического потенциала предприятия.

Анализ статей и публикаций. В современных работах достаточно полно охарактеризованы основные роли ТНК в национальной и мировой экономике [1-5]. Такими являются: коммерческая, инвестиционная, технологическая, распределение занятости [3-5]. Однако необходимо исследовать и организационно-экономические условия работы предприятий для изыскания резервов возможностей развития потенциала предприятий партнеров, ассоциированных структур.